

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNI ZAVOD ZA STATISTIKU
SARAJEVO**

**METODOLOGIJA PROVOĐENJA STATISTIČKOG ISTRAŽIVANJA
O PRIRODNOM KRETANJU STANOVNIŠTVA**

(mjesečno istraživanje DEM-5)

PREDGOVOR

Statističko istraživanje o prirodnom kretanju stanovništva prikazuje statističke podatke o prirodnom kretanju stanovništva koje podrazumijeva analizu tri komponente: nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja unutar Federacije Bosne i Hercegovine.

Osnovni cilj provođenja ovog istraživanja jeste dobivanje podataka o broju rođenih i umrlih osoba, broju zaključenih i razvedenih brakova u mjesečnoj periodici kao preliminarnih podataka.

Federalni zavod za statistiku provodi istraživanje o prirodnom kretanju stanovništva na osnovu Zakona o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, br. 63/03 i 9/09), godišnjeg Plana provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju Bosne i Hercegovine i četverogodišnjeg Programa provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju Bosne i Hercegovine.

Molimo korisnike da eventualne primjedbe ili korisne dopune ovog metodološkog uputstva dostave Federalnom zavodu za statistiku.

Sarajevo, 2017. godine

DIREKTOR

Doc. dr. Emir Kremić

SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	3
1. Namjena istraživanja.....	5
2. Pravni osnov	5
3. Jedinica posmatranja i izvještavanja	5
4. Prikupljanje podataka.....	5
5. Upitnik	6
6. Obuhvat	6
7. Definicije	6
8. Obrada podataka	7
9. Objavljivanje rezultata	7
10. Ključne varijable.....	7
11. Ključne statistike	8

1. Namjena istraživanja

Osnovni cilj provođenja statističkog istraživanja o prirodnom kretanju stanovništva jeste dobivanje podataka o broju rođenih i umrlih osoba, broju zaključenih i razvedenih brakova u mjesečnoj periodici kao preliminarnih podataka, te praćenje kretanja serije podataka, kao i stvaranje osnova za analizu kretanja po prikupljenim obilježjima na mjesečnom nivou, da bi se dobila slika prirodnog kretanja stanovništva prije objave konačnih podataka za posmatranu godinu.

Ovim istraživanjem obezbjeđuju se preliminarni podaci za izračun osnovnih demografskih pokazatelja prema zahtjevima evropskog statističkog ureda – Eurostat.

2. Pravni osnov

Pravni osnov za prikupljanje, obradu i publikovanje podataka o statistici prirodnog kretanja stanovništva su:

- Zakon o statistici u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 63/03 i 9/09),
- Četverogodišnji Program provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH,
- Plan provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH,
- Zakon o matičnim knjigama („Službene novine Federacije BiH“, br. 37/12 i 80/14),
- Porodični zakon („Službene novine Federacije BiH“, br. 35/05 i 31/14).
- Pravilnik o načinu pregleda umrlih, te utvrđivanja vremena i uzroka smrti („Službene novine Federacije BiH“, broj 79/13).

Istraživanje je usklađeno sa Principima i preporukama za vitalni statistički sistem Statističkog odjela Ujedinjenih nacija iz aprila 2013. godine (Principles and recommendations for a vital statistics system, United Nations Statistical Division, Revision 3, (april 2013).

3. Jedinica posmatranja i izvještavanja

Jedinice posmatranja za statističko istraživanje o prirodnom kretanju stanovništva su svako rođeno dijete (živorođeno ili mrtvorodeno), svaka umrla osoba, svaki zaključeni brak i svaki razvedeni brak registrovani kod izvještajnih jedinica za referentni mjesec.

Izveštajne jedinice za statističko istraživanje o rođenim i umrlim osobama, kao i o zaključenim brakovima su, prema Zakonu o matičnim knjigama, organi uprave općine i grada nadležni za vođenje matičnih knjiga tj. matični/mjesni uredi).

Izveštajne jedinice za statističko istraživanje o razvedenim brakovima su općinski sudovi.

4. Prikupljanje podataka

Podaci za istraživanje o prirodnom kretanju stanovništva prikupljaju se preko obrazaca u papirnoj formi, i to:

- DEM-1 - podaci o rođenju djeteta,
- DEM-2 i Potvrde o smrti - podaci o umrlim osobama,
- DEM-3 - podaci o zaključenim brakovima i
- RB-1 - podaci o razvedenim brakovima.

Podatke koji čine sadržaj obrasca DEM-1 matičari popunjavaju na osnovu podataka iz matične knjige rođenih i Prijave o rođenju. Podatke koji se traže obrascem, a koji ne čine sadržaj matične knjige rođenih, matičari popunjavaju na osnovu izjave osobe koja prijavljuje rođenje djeteta.

Podatke koji čine sadržaj obrasca DEM-2 matičari popunjavaju na osnovu podataka iz matičnih knjiga umrlih. Podaci koji se traže obrascem, a koji ne čine sadržaj matične knjige umrlih popunjavaju se na osnovu obrasca Potvrde o smrti koji prethodno dostavlja nadležna zdravstvena ustanova (mrtvozornik odnosno ovlašteni doktor medicine). Mrtvozornik, odnosno ovlašteni doktor medicine obavezan je Potvrdu o smrti dostaviti nadležnom matičnom uredu u roku od 24 sata po obavljenom pregledu umrle osobe.

Podatke koji čine sadržaj obrasca DEM-3 matičari popunjavaju na osnovu podataka iz matične knjige vjenčanih. Podatke koji se traže obrascem, a koji ne čine sadržaj matične knjige vjenčanih, matičari popunjavaju na osnovu izjave osoba koje zaključuju brak.

Podaci koji čine sadržaj obrasca RB-1 popunjavaju se na osnovu dokumentacije u spisima vezanim za spor. Ukoliko neki podaci koji se traže obrascem ne postoje u spisima, pribavljaju se na osnovu izjave stranke.

Popunjene obrasce izvještajne jedinice dostavljaju kantonalnim službama/uredima za statistiku u mjesečnoj periodici, prema rokovima utvrđenim Planom provođenja statističkih istraživanja (do 3. dana narednog mjeseca).

Unos, šifriranje i kontrola podataka obavljaju se putem aplikacije koja je jedinstvena za sve kantone u Federaciji BiH.

Rok za završetak unosa, šifriranja i kontrole podataka u kantonalnim službama/uredima za statistiku je deseti dan narednog mjeseca u odnosu na mjesec u kojem se dostavljaju obrasci od strane izvještajne jedinice.

Za svrhu izrade mjesečnog Saopćenja o prirodnom kretanju stanovništva prikupljeni RB-1 obrasci se prebroje i razvrstaju po općinama.

Prikupljeni i obrađeni podaci se objavljuju kao mjesečno Saopćenje o prirodnom kretanju stanovništva u formi obrasca DEM-5. Ovi podaci objavljuju se sredinom narednog mjeseca u odnosu na mjesec u kojem se podaci prikupljaju i objavljuju se kao preliminarni podaci.

Konačni podaci odnose se na kalendarsku godinu.

5. Upitnik

Obrasci koji se koriste za ovo istraživanje su:

- Statistički izvještaj o rođenju, DEM-1 obrazac,
- Statistički izvještaj o smrti, DEM-2 obrazac,
- Potvrda o smrti,
- Statistički izvještaj o zaključenju braka (vjenčanju), DEM-3 obrazac ,
- Statistički izvještaj o razvedenom braku, RB-1 obrazac
- Pregled upisa u matične knjige, DEM-4 obrazac.

Zbini obrazac na kojem se iskazuju rezultati istraživanja označen je kao DEM-5 obrazac.

6. Obuhvat

Istraživanjem su obuhvaćene rođene i umrle osobe, te zaključeni brakovi registrovani u matičnim knjigama u Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i razvedeni brakovi registrovani u općinskim sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine, a koji se odnose na referentni mjesec.

Rok za objavu preliminarnih mjesečnih podataka je 15. dan narednog mjeseca u odnosu na mjesec kada su prikupljeni obrasci.

U kantonalnim službama za statistiku vrše se: kontrola obuhvata, kontrola tačnosti i potpunosti podataka, računska i logička kontrola prema kriterijumima obrade jedinstvenim za sve kantone Federacije BiH, a finalna obrada i tabeliranje podataka vrši se u Odsjeku za statistiku stanovništva i registar.

U kantonalnim službama za statistiku prvo se kontroliše obuhvat obrazaca DEM-1, DEM-2 i DEM-3 prikupljenih od izvještajnih jedinica, a preko obrasca DEM-4 koji matični uredi popunjavaju i dostavljaju zajedno sa ovim obrascima za svaki mjesec. Obrazac DEM-4 sadrži podatke o tekućem broju prvog upisa i tekućem broju posljednjeg upisa u matičnoj knjizi za referentni mjesec, na osnovu kojih se vrši provjera da li je svaki upis iz matične knjige dostavljen na odgovarajućem obrascu.

Ukoliko se uoči da nedostaje neki obrazac kontaktira se izvještajna jedinica. Isti postupak je ukoliko se ustanovi da nedostaje neki od ključnih podataka sa obrasca.

Kontrola obuhvata za RB-1 obrasce vrši se u općinskom sudu.

7. Definicije

Živorodenim djetetom smatra se svako dijete koje pri rođenju diše i pokazuje druge znakove života kao što su kucanje srca, pulsiranje pupčane vrpce i jasne pokrete voljnih mišića.

Mrtvorodenim djetetom smatra se dijete rođeno, odnosno izvađeno iz tijela majke bez ikakvih znakova života, tj. ako nije disalo niti pokazivalo neki drugi znak života, nošeno je duže od 22 sedmice trudnoće i ima 500 grama ili više porođajne težine.

Prirodni priraštaj, odnosno prirodni pad stanovništva razlika je između broja živorođene djece i broja umrlih osoba.

Smrt je stalni prestanak svih znakova života u bilo koje vrijeme nakon što se desilo rođenje (prestanak vitalnih funkcija bez mogućnosti oživljavanja). Ova definicija isključuje mrtvorodenja koja se posebno definiraju.

Umrlog dojenčadi smatraju se djeca koja su umrla prije navršene prve godine života.

Brak je čin, ceremonija ili proces kojim se stvara zakonska veza muža i žene. Zakonitost unije uspostavlja se građanskim, vjerskim ili drugim sredstvima zavisno od toga kako ih definira zakon svake zemlje.

Razvedeni brak je pravosnažnom presudom nadležnog suda raskinuta bračna zajednica.

Vitalni indeks predstavlja odnos broja živorođenih i umrlih lica.

8. Obrada podataka

Nakon kontrole obuhvata, podaci sa obrazaca unose se u bazu podataka putem aplikacije za unos i kontrolu podataka koja sadrži formalne i logičke kontrole koje su postavljene po zahtjevu metodologa iz Odsjeka za statistiku stanovništva i registar. Kontrole se odnose na provjeru računске ispravnosti popunjenih podataka i logičkih veza između pojedinih obilježja.

U program za unos podataka postavljene su dozvoljene vrijednosti za tražene varijable koji se provjeravaju tokom unosa podataka. Svaki odgovor koji se nađe izvan dozvoljenih vrijednosti se provjerava i koriguje, a kada je to potrebno kontaktira se izvještajna jedinica. Paralelno sa unosom podataka vrši se šifriranje potrebnih obilježja: prebivalište, državljanstvo, nacionalna-etnička pripadnost, vjera i zanimanje zaposlenih osoba (roditelja rođenog djeteta, umrle osobe i majke umrlog dojenčeta, nevjeste i mladoženje, supružnika koji se razvode), starosti umrlog dojenčeta i potrebni podaci za nasilnu smrt.

Šifarnici i klasifikacije koji se koriste za unos podataka sa obrazaca su:

Šifarnik općina i naseljenih mjesta Bosne i Hercegovine,
Šifarnik država – ISO 3166, Međunarodni standard za šifre država,
Klasifikacija zanimanja - KZ BiH 2008 usklađena sa ISCO-08,
Međunarodna klasifikacija bolesti, povreda i uzroka smrti – deseta revizija.

Podaci sa obrazaca se obavezno unose za referentni mjesec u svrhu objave preliminarnih mjesečnih podataka, bez obzira na činjenicu što se konačni podaci objavljuju po isteku kalendarske godine.

Tabele DEM-5 se štampaju iz jedinstvenih baza podataka DEM-1, DEM-2 i Dem-3 svaki mjesec u Odsjeku za statistiku stanovništva i registar, te se kontrolišu i pripremaju za publikovanje.

RB-1 obrasci se iz kantonalnih službi za statistiku dostavljaju u Odsjek za statistiku stanovništva i registar, prebroje se po općinama i kantonima i uvrštavaju se u mjesečno saopćenje za referentni mjesec. Unos prikupljenih obrazaca RB-1 u bazu podataka vrši se u Odsjeku za statistiku stanovništva i registar tokom godine.

9. Objavljivanje rezultata

Prema godišnjem kalendaru objavljivanja podataka o prirodnom kretanju stanovništva, prethodni rezultati se objavljuju u saopćenjima u roku do 45 dana od kraja referentnog mjeseca, tj. do 15. dana u mjesecu.

Mjesečna saopćenja se u elektronskoj formi postavljaju na web stranicu Federalnog zavoda za statistiku.

Pored mjesečnih saopćenja podaci se objavljuju i u publikacijama „Mjesečni statistički pregled Federacije BiH“ i „Mjesečni statistički pregled Federacije BiH po kantonima“.

10. Ključne varijable

Ključne varijable su:

- vitalitet (živorođeno ili mrtvorodeno dijete),
- spol djeteta,
- prebivalište/boravište majke (za rođeno dijete),
- mjesto rođenja djeteta (porodilište, stan ili drugo mjesto),
- spol umrle osobe,
- prebivalište/boravište umrle osobe,

- vrsta nasilne smrti,
- prebivalište/boravište prije zaključenja braka,
- posljednje zajedničko prebivalište/boravište supružnika (razvedeni brak),

11. Ključne statistike

Ključne statistike istraživanja su:

- ukupan broj rođenih prema vitalitetu,
- ukupan broj živorođenih prema spolu i mjestu porođaja,
- ukupan broj umrlih osoba prema spolu,
- umrla dojenčad,
- ukupan broj nasilnih smrti,
- ukupan broj zaključenih brakova,
- ukupan broj razvedenih brakova,
- prirodni priraštaj,
- vitalni indeks.

Ključne statistike objavljuju se za nivo Federacije BiH i kantona.